

4. PROMĚNY V OBSAHOVÉM ZAMĚŘENÍ DĚJEPISNÉHO UČIVA

Zásadní myšlenka: Akcent klást na dějiny kulturní, sociální, hospodářské a na dějiny každodennosti, které by měly být v rovnováze s dějinami politickými.

- Preferovat moderní a soudobé dějiny (zejména historii po roce 1945), naopak postupně redukovat dějiny pravěku a starověku.
- Vyvažovat proporcionalitu na úrovni historie místní (lokální), regionální, národní, evropské a světové (globální).
- Začleňovat poněkud opomíjená témata - např. dějiny minorit a odlišných etnických skupin, genderovou tematiku a historii dětství, historii proměn vztahu lidstva k životnímu prostředí.

5. DŮRAZ NA ŽIVOTNÍ ZKUŠENOSTI ŽÁKŮ

Zásadní myšlenka: Uplatňovat Komenského zásadu postupu od blízkého a konkrétního ke vzdálenému a abstraktnímu ve formě jakési propedeutiky sledující postup „proti chronologii“.

- Výklad začínat od nejnovější historie vlastní rodiny - práce s rodinnou fotografií, se „stromem života“ (rodokmen vlastní rodiny), žáci pátrají po minulosti rodného domu aj.
- Pokračovat historií školy a města - žáci objevují architektonické památky, hledají nejstarší hrob na hřbitově aj.
- Přednost dávat sociálním dějinám a historii každodennosti, až poté zařazovat výklad historických procesů a jevů politických.
- Výše popsaný postup respektuje zkušenostní pole žáka, má výrazný motivační charakter a pomáhá chápat smysl dějepisu.

Předložená minimetodika vychází ze zkušeností pedagogů, z Metodického portálu www.rvp.cz a z dalších odborných publikací.

BENEŠ, Z. *Co je (dnes) didaktika dějepisu?* In Pedagogická orientace, roč. 21, č. 2, 2011, s. 193-206.

BENEŠ, Z. *Současný školní dějepis - koncepty, možnosti, nebezpečí.* In Výuka dějin 20. století na českých a slovenských školách, Sborník z konference konané ve dnech 3. - 4. 11. 2004 v Ústí nad Labem, Ústav humanitních studií UJEP, Ústí nad Labem, 2006, s. 15-29.

Digifolio. *Minimetodiky - podpora problematických oblastí vzdělávání.* Dostupné z WWW: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4919>.

HUDECOVÁ, D.; LABISCHOVÁ, D. *Nebojme se výuky moderních dějin. Nejnovější a soudobé dějiny v současném dějepisném vyučování.* Praha : Albra (SPL - Práce), 2009.

HUDECOVÁ, D. *Jak modernizovat výuku dějepisu. Výchovné a vzdělávací strategie v dějepisném vzdělávání.* Úvaly : Albra (SPL - Práce), 2007.

LABISCHOVÁ, D.; GRACOVÁ, B. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu.* Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010.

Minimetodika - metodická podpora pro učitele

Vydal NÚV, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10, divize VÚP, Senovážné náměstí 1588/4, 110 06 Praha 1 Praha 2011.

Současné trendy ve výuce školního dějepisu

Minimetodika VÚP

O povaze a místě školního dějepisu ve společnosti a v systému vyučovacích předmětů, o tom, jaké role a funkce plní, jaké nové trendy v obsahu dějepisného učiva se uplatňují, o tom všem a ještě o mnoha dalších otázkách a problémech se diskutuje již dlouho a bezpochyby se ještě dlouho diskutovat bude.

A právě s ohledem na možné odpovědi na tyto otázky a problematická místa spojená s dějepisným vyučováním vzniká tato minimetodika, která pedagogům na úrovni základního i středního vzdělávání nabízí inspirativně laděné přístupy k řešení této problematiky.

Co je školní dějepis?

Zdeněk Beneš, přední český odborník na didaktiku dějepisu, chápe školní dějepis v několika rovinách:

1. Jako **vyučovací (školní) předmět, příp. vzdělávací obor**, který:
 - je určen hodinovou dotací,
 - je formován prostřednictvím kurikula a jeho vazeb k ostatním předmětům,
 - je určován a řízen administrativními a legislativními předpisy (např. rámcovými vzdělávacími programy).
2. Jako součást historické vědy a historické kultury **je specifickou, institucionálně zakotvenou sociální komunikací historických informací**.

Podle Beneše se ukázalo, že školní dějepis nemůže být přímou transformací systému historické vědy do didaktického systému dějepisné výuky, ale že **utváří historické vědomí a historickou kulturu** mladé generace. Na formování historického vědomí se kromě školního dějepisu podílí celá **řada mimoškolních aktivit a vlivů** – např. média, rodina, četba, film.

Desatero funkcí školního dějepisu:

- Podporuje akulturační a socializační funkce (jedinec se začleňuje do společnosti prostřednictvím historického vědomí).
- Rozvíjí porozumění lidskému světu jako sociální skutečnosti, která má historickou povahu, tedy vyvíjí se v čase a prostoru.
- Přispívá k výchově k demokratickému a aktivnímu občanství.
- Plní funkci identifikační a sebeidentifikační, podílí se na eliminaci stereotypů, učí žáky porozumět „jinakosti“ lidí a přemýšlet o rozdílných hodnotách, přispívá k dialogu mezi kulturami.
- Integruje znalosti a dovednosti z různých vyučovacích předmětů.
- Spoluvytváří hodnotový systém žáků a umožňuje jim tak sociální, politickou, mravní a estetickou orientaci.
- Podílí se na environmentální výchově, učí uznávat hodnoty živé i neživé přírody a ochraňovat je, stejně tak i kulturní a historické památky.
- Rozvíjí abstraktní a logické myšlení žáků.
- Rozvíjí komunikační dovednost a kultivuje vyjadřovací schopnosti žáků v ústním i písemném projevu, vytváří dovednosti vést dialog pomocí argumentovaných úsudků.
- Vytváří systémově vybraný soubor základních, tj. sociálně potřebných faktografických znalostí.

Vybrané současné trendy v dějepisném vyučování:

1. DŮRAZ NA KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Zásadní myšlenka: Důraz klást na to, aby výuka směřovala žáky k dovednostem, které jim umožní kritické posuzování různorodých historických informací.

- Rozvíjet čtení verbálních a ikonických textů, vyhledávání informací z časové osy a z map, porovnávání informací z různých zdrojů (kompetence k učení).
- Podporovat přemýšlení o příčinách vzniku dějinných událostí, porovnávání vlastních názorů s názory ostatních, vlastní názory obhajovat v diskusi a přijímat názory lépe odůvodněné (kompetence k řešení problémů).
- Dbát na přesné a kultivované vyjadřování názorů a stanovisek a jejich následné zdůvodnění (kompetence komunikativní).
- Umožnit spolupráci ve skupině spolužáků (kompetence sociální a personální).
- Rozvíjet vnímání uměleckých děl, chápání jejich hodnoty, přemýšlení o kladech a záporech různých historických forem soužití lidí (kompetence občanská).
- Vést žáky k samostatnému zajištění materiálu a pomůcek nutných k dějepisnému vyučování; propagovat profese s blízkým vztahem k dějepisnému (kompetence pracovní a k podnikavosti).

2. AKCEPTACE PŘIMĚŘENÉHO FAKTOGRAFICKÉHO ZÁKLADU

Zásadní myšlenka: Důraz dávat na samostatné vyhledávání informací žáky a na účelnou minimalizaci faktografie.

- Věnovat větší pozornost metodám a prostředkům výuky tak, aby nepřevládala forma nad obsahem.
- Nepřeceňovat všeobecné diskuse, u kterých chybí reálný faktografický základ.
- Klást zřetel na přiměřenost věku a schopnostem žáků.

3. PLURALITNÍ A MULTIPERSPEKTIVNÍ CHARAKTER ŠKOLNÍHO DĚJEPISU

Zásadní myšlenka: Dějiny nepodávat ve statické formě jako něco neměnného.

- Chápat multiperspektivu jako proces vedoucí k hlubšímu vzájemnému porozumění, při kterém se bere v úvahu i jiný názor než náš vlastní.
- Věnovat pozornost výběru vhodných témat s dostatkem prostoru na společnou analýzu a hodnocení jednotlivých interpretací.
- Vyvarovat se užívání interpretačně úplně otevřeného učebního systému, který může uškodit slabším žákům.